

EEZ un Norvēģijas granti: Aktīvo iedzīvotāju fonds Latvijā

Kopsavilkuma ziņojums par iesaistīto pušu konsultāciju

2018. gada 15. novembrī Rīgā (Raiņa un Aspazijas mājā, Baznīcas ielā 30) pilsoniskās sabiedrības pārstāvji tika ielūgti uz EEZ un Norvēģijas grantu finansētās programmas “Aktīvo iedzīvotāju fonds” (turpmāk - AIF) ieviešanā iesaistīto pušu konsultāciju, lai:

- Iepazīstinātu ar AIF programmu, kuru finansēs Norvēģija, Islande un Lihtenšteinai;
- Izzinātu klātesošo viedokli par AIF plānoto darbības ietvaru un sasniedzamajiem mērķiem Latvijā;
- Apspriestu AIF programmā iekļautos pilsoniskās sabiedrības svarīgākos izaicinājumus Latvijā un to iespējamās risinājumus.

Iesaistīto pušu konsultāciju organizēja EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu birojs – Briselē strādājošs EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu sekretariāts, arī AIF programmas ieviesējs, ciešā sadarbībā ar AIF programmas administrētāju Latvijā – NVO konsorciju¹.

DALĪBNIKI

Konsultācijā piedalījās 28 dalībnieki – 22 pilsoniskās sabiedrības (dažādu jomu nevalstisko organizāciju) pārstāvji un 6 novērotāji.

Divas nedēļas pirms konsultācijas 46 pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem tika nosūtīti individuāli uzaicinājumi. Vēl 6 ielūgumi tika nosūtīti Kultūras ministrijai, Labklājības ministrijai, Pārresoru koordinācijas centram, Sabiedrības integrācijas fondam, Valsts Kancelejai un Norvēģijas Karalistes vēstniecībai, ar aicinājumu izvirzīt vienu pārstāvi konsultāciju norises novērotāja statusam.

No visiem uzaicinātajiem pārstāvjiem, dalību pasākumā sākotnēji apstiprināja 23 personas (50% no visiem ielūgtajiem), kuru vidū nebija neviens no 4 uzaicinātajiem mazākumtautību organizāciju pārstāvjiem (9% no visām ielūgtajām personām). Lai nodrošinātu mazākumtautību pārstāvju līdzdalību, ja ielūgtās personas tika uzrunātas personīgi un motivētas dalībai konsultācijā, kā arī tika nosūtīti papildu ielūgumi vēl 2 citām mazākumtautību organizācijām. Gala rezultātā tika izsūtīti 48 ielūgumi pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, 5 ielūgumi valsts pārvaldes iestādēm un 1 ielūgums Norvēģijas Karalistes vēstniecībai. Dienu pirms konsultācijas savu dalību pasākumam bija apstiprinājuši 25 dalībnieki, bet uz konsultāciju ieradās 22 dalībnieki, pārstāvot šādas tematiskās NVO darbības jomas:

- Kultūra: 1 pārstāvis
- Vide: 1 pārstāvis
- Horizontālā pieeja/Pārvaldība, Tiesības/Ilgspējīgas attīstības mērķi/ES: 2 pārstāvji
- Eksperti pilsoniskās sabiedrības jomā: 2 eksperti
- Mazākumtautības: 2 pārstāvji
- Jaunieši/ izglītība: 4 pārstāvji
- Kopienas attīstība/ pilsoniskās sabiedrības attīstība: 4 pārstāvji
- Cilvēktiesības un mazaizsargātās grupas: 6 pārstāvji

¹ Par Aktīvo iedzīvotāju fonda administratoru Latvijā Finanšu instrumentu birojs atklāta konkursa kārtībā 2018. gada rudenī izvēlēja konsorciju, kuru veido 6 nevalstiskās organizācijas - biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”, biedrība “Latvijas Lauku forums”, biedrība “Dienvidlatgales NVO atbalsta centrs”, biedrība “Kurzemes NVO centrs”, nodibinājums “Valmieras novada fonds” un biedrība “Zemgales NVO atbalsta centrs”.

Tāpat konsultācijā piedalījās seši novērotāji - divi novērotāji no Kultūras ministrijas un pa vienam novērotājam no Labklājības ministrijas, Sabiedrības integrācijas fonda, Valsts kancelejas, kā arī Norvēģijas Karalistes vēstniecības (sk. Pielikumu Nr.2 - Dalībnieku saraksts).

KONSULTĀCIJAS NORISE

Vienlaicīgi ar ielūgumu dalībai iesaistīto pušu konsultācijā, dalībnieki saņēma arī **Diskusiju dokumentu** (sk. Pielikumu Nr.3) – īsu kopsavilkumu par AIF un tā darbību Latvijā, pamatojoties uz NVO konsorcijs izvēlētajiem būtiskākajiem izaicinājumiem pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā Latvijā un to iespējamajiem risinājumiem/sasniedzamajiem mērķiem. Tāpat Diskusiju dokuments iekļāva vairākus atvērtos jautājumus papildu diskusiju rosināšanai un viedokļu izziņai par pilsoniskās sabiedrības jomā esošajiem izaicinājumiem un iespējamajiem veidiem to risināšanai. Vēl plašākai iesaistīto pušu viedokļu apzināšanai tika izveidota arī tiešsaistes aptauja, kas tika izplatīta NVO konsorcijs dalīborganizāciju informācijas kanālos (mājas lapās, sociālajos tīklos, e-pasta ziņu lapās).

Iesaistīto pušu konsultācijas norisi vadīja EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta biroja pārstāvji ar NVO konsorcijs atbalstu, darba procesā izmantojot gan grupu darbu, gan plenārsesiju metodoloģiju. Konsultācijas darba daļa sākās ar organizatoru sniegto pamatinformāciju par konsultācijas mērķi, AIF un tā plānoto darbības ietvaru, pēc katras uzrunas dalībniekiem dodot iespēju uzdot sev interesējošos jautājumus un saņemt atbildes. Konsultācijas darba valoda bija angļu valoda ar nodrošinātu sinhrono tulkojumu latviešu valodā, savukārt diskusijas darba grupās notika latviešu valodā.

KONSULTĀCIJU TĒMU IETVARŠ

Konsultācijas ar dalībniekiem tika organizētas piecās darba grupās, izziņot to viedokli par sešām ar AIF programmas ieviešanu saistītām tēmām:

1. **Demokrātijas kultūra:**
 - Iedzīvotāju līdzdalības palielināšana pilsoniskajās aktivitātēs
 - Valsts pārvalde iesaista NVO lēmumu pieņemšanas procesos
2. **Cilvēktiesības:**
 - Atbalsta palielināšana cilvēktiesību aktivitātēm, neiecietības mazināšana
 - Sargsuņu/ interešu aizstāvības lomas stiprināšana pilsoniskajā sabiedrībā
3. **Mazaizsargāto grupu spējinašana (t.sk. mazākumtautības)**
4. **Pilsoniskās sabiedrības kapacitātes un ilgtspējības stiprināšana** (gan NVO, gan sektoram kopumā)

Dienas pirmajā daļā katrai no darba grupām tika dota sava diskusiju tēma no konsultāciju tēmu ietvara, kuru kopīgi apspriest un savus secinājumus prezentēt pārējiem dalībniekiem. Tādējādi, uzklusot iesaistīto pušu viedokļus, NVO konsorcijs (AIF administrators Latvijā) varēja pārlicināties par izvēlēto AIF programmas plānoto rezultātu un ar tiem saistīto Latvijas pilsoniskās sabiedrības izaicinājumu atbilstību sektora vajadzībām, kā arī apzināt jaunus izaicinājumus un to iespējamus risinājumus.

Dienas otrajā daļā katrā darba grupā dalībnieki diskutēja par diviem, visās grupās vienādiem jautājumiem:

- Kā veicināt mazākumtautību pilsonisko aktivitāti un uzlabot sadarbību starp mazākumtautību un citu jomu NVO?
- Kā stiprināt pilsoniskās sabiedrības kapacitāti un ilgtspējību?

KONSULTĀCIJĀS PAUSTO VIEDOKĻU APKOPOJUMS

Darba grupa 1: Demokrātijas kultūra -iedzīvotāju līdzdalības palielināšana pilsoniskajās aktivitātēs

Kā **nozīmīgākie izaicinājumi** tika minēti:

- Zems sabiedrības izpratnes un informētības līmenis par pilsonisko sabiedrību, biedrību un nodibinājumu darbu un to nozīmi;
- Iedzīvotāju nevēlēšanās iesaistīties NVO darbā vai atbalstīt to darbu ziedojumu veidā (saistība ar izpratnes trūkumu);
- Zems iedzīvotāju uzticības līmenis valsts pārvaldei;
- Nepietiekama pilsoniskā izglītība;
- Nepietiekama mazaizsargāto grupu iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs;
- Zems pilsoniskās un politiskās līdzdalības līmenis;
- Nepietiekamas NVO interešu aizstāvības prasmes;
- Neefektīvs publiskā sektora konsultatīvais process ar sabiedrību.

Kā **sabiedrības izpratnes un informētības līmeņa paaugstināšanas pasākumus**, dalībnieki rekomendēja veicināt NVO atpazīstamību, piemēram, organizējot tādas kampaņas, kā "NVO sadarbības balva" (par labāko sadarbību starp NVO un NVO vai starp NVO un citiem sektoriem), "NVO ēnu dienas" (dodot iespēju skolēniem un publiskās pārvaldes pārstāvjiem pieredzēt darba dienu NVO), "NVO atvērtās naktis", "NVO Tinder", u.tml. Tāpat dalībnieki ieteica veidot dažādas koalīcijas NVO atpazīstamības, dažādu mērķa grupu izglītošanai un savstarpējas sadarbības veicināšanai. Savukārt, lai veicinātu pilsoniskās izglītības attīstību, tika rosināta veiksmes stāstu un labo piemēru popularizēšana sabiedrībā kopumā, būtisku uzmanību pievēršot tieši vecāku, kā sabiedriskās domas veidotāju savās ģimenēs, izglītošanai par sabiedriski politiskiem procesiem.

Lai veicinātu kvalitatīvu sabiedrības līdzdalību un tai nepieciešamo procesu izpratni, dalībnieki uzskatīja, ka ir jāattīsta arī diskusiju kultūra Latvijā. Kā nozīmīgu, līdz šim pietiekami nenovērtētu, resursu iedzīvotāju aktivizēšanā, dalībnieki identificēja Latvijas pilsoņus ārpus Latvijas - diasporu un diasporas organizācijas, iesakot apsvērt iespēju sniegt atbalstu komunikācijas uzlabošanai ar diasporu un veicināt dažādu sadarbības formu attīstību mērķtiecīgai diasporas iesaistīšanai Latvijas pilsoniskajā sabiedrībā.

Kopumā kā **daudzu augstākminēto izaicinājumu atrisinājumu, dalībnieki saskatīja NVO sektora kapacitātes stiprināšanu:**

- NVO partnerību un tīklu izveidi, kā arī jau esošo darbības stiprināšanu;
- Sabiedrības, NVO un valsts institūciju izglītošanu ar mērķi uzlabot komunikāciju, sadarbību un darba profesionalitāti;
- NVO darbu sabiedrības informēšanā un iesaistīšanā savās aktivitātēs;
- Publiskā sektora konsultatīvā procesa efektivitātes uzlabošanu gan nacionālā, gan lokālā līmenī;
- NVO interešu aizstāvības prasmju uzlabošanu;
- NVO darbinieku kapacitātes spēcīnāšanas programmas izveidi, kas būtu balstīta individuālā pieejā, nodrošinot mentoru atbalstu un viegli pieejamus resursus ar mazāku administratīvo slogu – piešķirot atbalstu kā vienreizēju maksājumu (*lump sum*) ne vien NVO, bet arī privātpersonām, kas vēlas īstenot pilsoniskās iniciatīvas sabiedrības aktivizēšanai un/vai tīklošanās aktivitātes dažādām teritoriālajām vai interešu grupām.

Vāja pilsoniskā sabiedrība, pēc dalībnieku domām, ietekmē arī pārējās sabiedrības nepietiekamo izpratni par pilsoniskās sabiedrības organizāciju lomu un viņu darbu, neuzskatot šo organizāciju darbu par būtisku un nepieciešamu, attiecīgi, arī neradot vēlmi iesaistīties šo organizāciju darbā vai atbalstīt ar ziedojumiem.

Darba grupa 2: Demokrātijas kultūra - valsts pārvalde iesaista NVO lēmumu pieņemšanas procesos

Darba grupas dalībnieki atzina, ka Latvijā pastāv pietiekami daudz un labi izstrādāti formālie instrumenti NVO iesaistei lēmumu pieņemšanas procesos valsts pārvaldē, taču tie ne vienmēr strādā pēc būtības, kā **galvenos izaicinājumus** norādot:

- Ierēdņu un politiķu neieinteresētība NVO iesaistei lēmumu pieņemšanā;
- Izpratnes trūkums sabiedrībā (t.sk. lēmumu pieņēmējos) par pilsoniskās sabiedrības lomu/nozīmi, kā arī ir atšķirīga procesu interpretācija;
- Nepietiekama pilsoniskā izglītība skolās;
- Tendence iedzīvotājiem nevēlēties saprast demokrātiskos procesus un cēloņu-seku likumsakarības;
- Nepietiekama savstarpējā uzticība un sadarbība:
 - sabiedrība neuzticas valsts pārvaldei un politiķiem,
 - valsts pārvalde neuzticas NVO viedoklim, nepaļaujas uz NVO sektoru kā uz profesionāļiem,
 - nepietiekama sadarbība NVO starpā, spēja savstarpēji vienoties,
 - ja viedokļi nesakrīt, tad NVO priekšlikumi netiek tālāk virzīti, problēmjautājuma risināšana pēc būtības apstājas.
- Valsts pārvaldē nav vienota pieeja NVO iesaistei lēmumu pieņemšanas procesos:
 - pilsoniskās sabiedrības jautājumu koordinācija ir sadrumstalota,
 - dažādās valsts iestādēs ir atšķirīgas darba pieejas un izmantotās metodes,
 - ir nepietiekama jau padarīto darbu sasaiste valdības/ministriju līmenī ar to, kas pēc tam nokļūst Saeimā,
 - ir tendence darba grupās aicināt piedalīties tās NVO, kuras valsts pārvaldes pusē ir pieņemamākas, labāk iepazītas.
- Nesaprotama, bieži necaurskatāma, pat negodīga, arī nepietiekama valsts finanšu sadale pilsoniskās sabiedrības iesaistei, atbalstam;
- Valsts pārvalde kā prioritāti bieži izvirza saistīto birokrātisko procesu ievērošanu, ne jautājuma risināšanu pēc būtības, attiecīgi baidās arī novirzīties no birokrātiskajām procedūrām un risināt NVO priekšlikumus, "redzēt cilvēkus";
- Politiskā pretestība (gan Saeimā, gan ierēdniecības līmenī) noteiktiem jautājumiem;
- Abu pušu nepietiekamās konfliktu risināšanās, dialoga veidošanas prasmes.

Atsaucoties uz dalībnieku teikto, NVO iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā varētu tikt veicināta arī ar sektora kapacitāti spēcinošām aktivitātēm, kā arī uzlabojot sabiedrības kopējo izpratni par pilsoniskās sabiedrības lomu un nozīmību lēmumu pieņemšanas procesos. Turklāt, pēc dalībnieku teiktā, pilsoniskās sabiedrības zemā kapacitāte, varētu novest pie tālejošām problēmām, piemēram, juristu un citu profesionāļu trūkuma NVO sektorā, kā arī pie vājas izpratnes publiskās pārvaldes sektorā un medijos par pilsoniskās sabiedrības lomu.

Kā **nozīmīgākie risinājumi** augstākminētajiem izaicinājumiem tika minēti:

- Sabiedrības (t.sk. mediji, lēmumu pieņēmēji un izpildvaras struktūras (t.sk. tiesas, prokurori, policija, u.c.)) izglītošana par pilsonisko sabiedrību (t.sk. par neiecietības mazināšanu, par demokrātiju kopumā):
 - jāattīsta pilsoniskā izglītība, iekļaujot to formālajā un neformālajā izglītībā, t.sk. jaunajā kompetenču attīstībā bāzētajā izglītības sistēmā jauniešiem jārada iespēja iepazīt demokrātiskos procesus, pilsoniskās sabiedrības vērtības,
 - jāiesaista kultūras institūcijas demokrātisko vērtību skaidrošanā, popularizēšanā (kultūras darbinieki ir autoritāte, bet tā netiek izmantota pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai).
- Kvalitatīva dialoga stiprināšana/veidošana lēmumu pieņemšanas procesos, t.sk.:
 - jāveicina organizēta NVO piedalīšanās lēmumu pieņemšanā,
 - jāstiprina jumta organizāciju darbība to nozarēs,

- jāveido portfolio/labo piemēru un darbu krājums par NVO lomu lēmumu pieņemšanas procesos,
- NVO sektoram jārada profesionāla un pragmatiska partnera tēls, interešu aizstāvībā jāveido pierādījumu bāze.
- Jāattīsta mehānismi regulāra un proaktīva monitoringa veikšanai par demokrātijas pamatvērtībām;
- Jāstiprina NVO interešu aizstāvības kapacitāte;
- Jāsakārto NVO finansējuma sistēma (pirmām kārtām, jāstrukturē esošais finansējums):
 - sadales principi (caurskatāmi, strukturēti, taisnīgi),
 - diferencēšanas iespēju dažādošana (veicināt sabiedrības ziedošanas kultūru, NVO saimniecisko darbību, sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības vidi, sociālo uzņēmējdarbību, valsts un pašvaldību funkciju/atsevišķu uzdevumu deleģēšana NVO.

Darba grupa 3: Cilvēktiesības - atbalsta palielināšana cilvēktiesību aktivitātēm, neiecietības mazināšana

Kā **nozīmīgākie izaicinājumi** tika minēti:

- Finanšu un cilvēku resursu kapacitātes trūkums;
- Nepietiekama sabiedrības izpratne par cilvēktiesību jomu;
- Politiku bailes runāt par „sāpīgajiem” jautājumiem, kas skar neiecietību (viens no iemesliem - mediju izdarītais spiediens uz politiķiem);
- Radikalizācijas risks - nepārzinot cilvēktiesības, sabiedrība, īpaši jaunieši un jaunieši lauku teritorijās, viegli ietekmējas no populistiskas informācijas.

Kā **risinājumus konstatējamiem izaicinājumiem**, dalībnieki piedāvāja:

- Sabiedrības izglītošana un izpratnes veidošana par cilvēktiesībām un cilvēktiesību aktivistu/NVO darbību:
 - sociālas kampaņas sabiedriskās domas maiņai/izglītošanai,
 - neformālu pasākumu organizēšana starp politiķiem un pilsonisko sabiedrību brīvai domu apmaiņai bez mediju līdzdalības,
 - NVO interešu aizstāvības kampaņas, tādējādi veicinot cilvēktiesību jautājumu iekļaušanu publiskajā darba kārtībā,
 - izglītojošas aktivitātes, kas vērstas uz konkrētu sabiedrības grupu, piemēram, skolotājiem, pedagogiem, ārstiem, u.tml.,
 - viegli pieejamas informācijas izplatīšanu par NVO aktivitātēm un veiksmes stāstiem plašākai publikai, informāciju sagatavojot arī vairākās valodās.
- NVO sektora sarunas ar politiķiem, informējot un skaidrojot savas aktivitātes un to nozīmību, jo tieši viedokļu līderi un politisko spēku pārstāvji mēdz savās publiskajās runās veicināt neiecietības izplatīšanos sabiedrībā;
- Sektora kapacitātes stiprināšana -
 - ārkārtas fonda izveide steidzamām darbībām un stratēģiskajai tiesvedībai (tā kā cilvēktiesību aizsardzības nodrošināšanai bieži nepieciešama tūlītēja reakcija),
 - ilgtermiņa kapacitātes celšanas fonda izveide,
 - tiesiska palīdzība/aizsardzība, t.sk. finansiāls atbalstu tiesvedības izmaksu segšanai.

Turklāt dalībnieki norādīja uz risinājumu savstarpējo ietekmi - sabiedrības izpratnes veicināšana par NVO lomu un tās darbības sfērām varētu palīdzēt paaugstināt sektora kapacitāti un piesaistīt pro-bono pakalpojumus, brīvprātīgo darbu, u.t.t.

Darba grupa 4: Cilvēktiesības - sargšanu/ interešu aizstāvības lomas stiprināšana pilsoniskajā sabiedrībā

Kā **nozīmīgākie izaicinājumi** tika minēti:

- Sabiedrības augstais neiecietības līmenis pret atšķirīgo;
- Nepietiekami liels ieguldījums iecietības veicināšanā;
- Nepietiekami liels ieguldījums mazaizsargāto personu aizstāvībā;
- Nepietiekams interešu aizstāvju skaits un to aktivitātes cilvēktiesību jautājumos;
- Zemais savstarpējās uzticības līmenis sabiedrībā kopumā, t.sk. pret valsti un tās institūcijām;
- Valsts pārvaldes pārstāvji bieži NVO lēmumu pieņemšanas procesos iesaista/konsultējas nenozīmīgos jautājumos, bet svarīgie jautājumi tiek noklusēti;
- NVO sektoram pietrūkst kompetenču tieslietu jautājumos;
- Nav skaidrs, kur tieši tiek pieņemti lēmumi un kā tie ir formulēti;
- Speciālistu trūkums NVO sektorā, esošo pāriešana uz stabili atalgotiem darbiem citos sektoros.

Papildu jau apzinātajiem izaicinājumiem, dalībnieki norādīja, ka Latvijā valsts pārvaldes institūcijām savā darbā ir raksturīgi neņemt vērā saistīto informāciju, aktivitātes, kas pieejamas citās iestādēs, sektoros. Tāpat dalībnieki atzina, ka valsts pārvaldē ir notikuši mēģinājumi ietekmēt cilvēktiesību jomā strādājošos NVO aktīvistus - kritiski izsakoties par kādu jautājumu, pret konkrēto personu/organizāciju no valsts pārvaldes puses var sākties negatīva pretdarbība gan ekonomiskā, gan sociālā aspektā. Tāpat dalībnieki atzina, ka lēmumu pieņemšana un formulēšana bieži ir neskaidra, līdz ar to NVO pārstāvjiem ir sarežģīti iesaistīties procesā.

Kā **risinājumus konstatējamiem izaicinājumiem**, dalībnieki piedāvāja:

- Intensīvu apmācību organizēšana par to, kas ir cilvēktiesības, kā organizēt komunikāciju kampaņas, kāda ir *Sargsuņa* (NVO, kas veic sabiedrībai nozīmīgu procesu monitorēšanu un atbilstoši situācijai reaģē) darba nozīme;
- Sabiedrības izpratnes veidošana par to, kas ir lobījs un NVO, un kā tie atšķiras;
- Ierēdņu izglītošana, tiem uzsākot pienākumu pildīšanu, par pilsonisko sabiedrību, (pamatzināšanas par pilsonisko aktivitāti, līdzdalību, *sargsuņiem*, u.c.);
- Pilsoniskas sabiedrības iniciatīvu resursu/atbalsta centra (Imbud, Hub) izveide ar mērķi krīzes situācijās nodrošināt pieejamību nepieciešamajiem resursiem - cilvēkresursiem (t.sk. dažādu ekspertu, speciālistu, kā juristu, mediatoru, u.tml.), finanšu, materiāltehniskajiem (arī neregistrētām iedzīvotāju grupām);
- *Sargsuņa*, to atbalstītāju sadarbības tīkla izveide (mentorings, supervīzija);
- Pārnozaru darba grupas izveide *Sargsuņa* un interešu aizstāvju darbam labvēlīgas vides veidošanai (izveidot jaunas un atbalstīt esošas struktūras, metodes, tradīcijas);
- Atbalsts NVO to līdzdalībai starptautiskās NVO sadarbības platformās (dalības maksa, līdzdalība ikgadējās tikšanās, pieredzes apmaiņas pasākumos.

Darba grupa 5: Mazaizsargāto grupu spējinašana (t.sk. mazākumtautību)

Kā **nozīmīgākie izaicinājumi** tika minēti:

- Sabiedrības izpratnes trūkums par mazaizsargātajām grupām, to vajadzībām;
- Mazaizsargāto grupu nepieņemšana sabiedrībā un to vajadzību ignorēšana;
- Nepietiekama cilvēku drošumspēja, īpaši personām, kas ir pakļautas diskriminācijas, nabadzības, sociālās, pilsoniskās un politiskās darbības neiesaistes un atstumtības riskam;
- Informācijas trūkums sabiedrībā par NVO, kas darbojas mazaizsargāto grupu interesēs, (sniedz atbalstu diskriminācijai pakļautajām grupām, palīdz integrēties sabiedrībā, izglīto, sniedz informāciju);
- Nepietiekamas mazaizsargāto grupu pārstāvju prasmes, zināšanas, informācijas pieejamība pilsoniskajai aktivitātei;
- Vides nepieejamība un apmācītu asistentu trūkums personām ar īpašām vajadzībām;

- NVO, kas strādā mazaizsargāto grupu integrācijas un aizstāvības jomā, ierobežotā kapacitāte un nespēja vai nevēlēšanās sadarboties savā starpā, pat konkurēšana gan finansējuma piesaistē, gan interešu aizstāvībā;
- Organizāciju pamatdarbība mazaizsargāto grupu problēmu risināšanā bieži tiek veikta brīvprātīgi un ieguldot personiskos līdzekļus;
- Mazaizsargāto grupu spējinašanas un aizstāvības darbā iesaistītās NVO specializējas šauros problēmjautājumos, strādā ar nelielām, specifiskām mērķa grupām, tādā veidā šīs grupas nevis integrējot, bet tieši atsvešinot.

Grupas dalībnieki akcentēja, ka darbs ar mazaizsargāto grupu pārstāvju iespējinašanu un integrēšanu sabiedrībā ir ilgtermiņa process, ne īstermiņa projektu aktivitātes. Diemžēl NVO finansējums vairumā gadījumu balstās tieši īstermiņa projektos ar aktivitātēm konkrētai mērķa grupai/vajadzībai un organizācija nevar pilnvērtīgi veikt ikdienas aktivitātes, sniegt atbalstu mērķa grupām, kā arī reaģēt atbilstoši tās vajadzībām un izmaiņām valstī kopumā.

Kā risinājumus konstatējamiem izaicinājumiem, dalībnieki piedāvāja:

- Izpratnes radīšana sabiedrībā (izglītojošas kampaņas, informēšanas aktivitātes) par mazaizsargātajām sabiedrības grupām, t.sk. stereotipu mazināšana;
- Iedzīvotājiem svarīgas informācijas nodrošināšana dažādās valodās (par vēlēšanām, par iespējām iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesos, u.tml.);
- Mazaizsargāto grupu izglītošana pilsoniski aktīvai rīcībai, t.sk. iesaistei NVO (līderības spējas, dažādu valodu, tai skaitā valsts valodas, apguve, lēmumu pieņemšanas procesi valdībā, vēlēšanu procesi);
- Personalizētas informācijas izplatīšana un sadarbība ar vietējās pārvaldes struktūrām un skolām, lai informētu mazaizsargātās grupas par atbalsta iespējām un NVO darbu, kā arī lai iesaistītu NVO aktivitātēs;
- Pienākumu uzticēšana un atbildības deleģēšana mazaizsargāto grupu pārstāvjiem, tā veicinot indivīdu līdzdarbošanos, pašrealizāciju un pašapziņu;
- Lēmuma pieņēmēju - politiķu, amatpersonu, ierēdņu – izpratnes paaugstināšana par NVO darbu mazaizsargāto grupu spējinašanā un atbalsta nepieciešamību tā veikšanai;
- Ilgtermiņa (vismaz 3 gadi) atbalsts (finansiāls, kapacitātes celšanas) pamatdarbībai tām NVO, kuras strādā mazaizsargāto grupu interesēs;
- Partnerību un sadarbību veidošana starp mazaizsargāto grupu interešu aizstāvības NVO, tādējādi efektīvāk risinot kopējās problēmas, kā arī īstenojot kopīgas aktivitātes, tajās vienlaicīgi iesaistot vairākas mērķa grupas.

Diskusijas „Kā veicināt mazākumtautību pilsonisko aktivitāti un uzlabot sadarbību starp mazākumtautību un citu jomu NVO?” apkopojums

Konsultācijas dalībnieki sākotnēji par doto jautājumu savstarpēji diskutēja visās piecās darba grupās, pēc tam savus secinājumus/priekšlikumus prezentēja pārējiem dalībniekiem. Kopumā visu dalībnieku viedokļi saskanēja, vienam otru papildinot. **Svarīgākie secinājumi, priekšlikumi:**

- Mazākumtautību pārstāvji jāiesaista projektu īstenošanā ne tikai kā projekta mērķa grupa (labuma guvēji), bet arī pie finansējuma sadales/atbalstāmo aktivitāšu plānošanas, ievērojot principu „Neko par mums bez mums”;
- Mazākumtautību pārstāvji aktīvāk jāiesaista NVO aktivitātēs un jādažādo izmantotās iesaistes metodes (piemēram, kā brīvprātīgie), tādējādi veicinot toleranci un starpkultūru dialogu starp mazākumtautībām un pārējo sabiedrību;
- NVO rīkotajos pasākumos un informācijā par tiem jālieto vienkāršotāka latviešu valoda, kā arī jāsaģatavo informācija/materiāli citās valodās;
- Nepieciešama platforma dialogam, kur satiekas latvieši un cittautieši;

- Mazākumtautību NVO mērķtiecīgāk jāattīsta darbība no tikai savai kultūrai raksturīgu pasākumu organizēšanas uz plašākām pilsoniskām iniciatīvām ar mērķi iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesos, stiprināt demokrātiskos procesus;
- Politiku veidotājiem un finansētājiem nevajadzētu jaukt atbalstu mazākumtautību pilsoniskajām aktivitātēm ar atbalstu mazākumtautību kultūras un identitātes spēcīnāšanai.
- Mazākumtautību pilsoniskai aktivitātei un tās atbalstam ir jābūt vērstam uz demokrātiskas kultūras stiprināšanu kopumā, nefokusējoties uz šauriem konkrētas mazākumtautības identitātes stiprināšanas, kultūras projektiem (piemēram, koncertiem);
- Mazākumtautību pilsonisko aktivitāti jāuztver kā horizontālo jautājumu, līdzīgi kā cilvēktiesības vai pilsoniskā līdzdalība;

Papildu augstākminētajam, dalībnieki vērsa uzmanību, ka valsts politikas plānošanas dokumentos figurē termins “latvietība”, dominē sava veida nacionālisms, kas rada cittautiešos distances izjūtu no valsts un pilsoniskās aktivitātes.

Diskusiju laikā iesaistītās puses konstatēja būtisku šķērslī pilnvērtīgai mazākumtautību iesaistei Latvijas pilsoniskajā sabiedrībā un starpkultūru dialogos – latviešu valodas nepietiekamās zināšanas un grūtības apgūt latviešu valodu. Dalībnieki uzskatīja, ka Latvijā nepieciešams izveidot mūsdienīgu un interaktīvu mācību platformu valodas apguvei. Taču EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu biroja pārstāvis norādīja, ka AIF programmas atbalsts ir paredzēts projektiem, kuru mērķis ir pilsoniskās sabiedrības un aktīvas iedzīvotāju līdzdalības stiprināšana, kā arī mazaizsargāto grupu iespējošana, nevis kādai konkrētai jomai, piemēram, kultūrai raksturīgu projektu īstenošana, tai skaitā valodas apguvei.

Diskusijas „Kā stiprināt pilsoniskās sabiedrības kapacitāti un ilgtspējību?” apkopojums

Lai iesaistītajām pusēm palīdzētu formulēt pēc iespējas precīzākus priekšlikumus pilsoniskās sabiedrības kapacitātes un ilgtspējības stiprināšanā, darba grupās dalībniekus vispirms aicināja diskutēt par diviem precizējošiem jautājumiem:

- Kas ir nepieciešams, lai stiprinātu darbības kapacitāti:
 - pilsoniskās sabiedrības sektoram kopumā,
 - organizācijām (biedrībām/nodibinājumiem),
 - starpkultūru dialoga veidošanai un sadarbības attīstībai starp mazākumtautību un pārējām NVO?
- Kā AIF var palīdzēt augstākminēto vajadzību risināšanā?

Kā **būtiskākos izaicinājumus** sektora kopējās kapacitātes stiprināšanā un ilgtspējībā dalībnieki atzina:

- Sabiedrības (arī mediju) un valsts pārvaldes nepietiekamā izpratne par pilsonisko sabiedrību kā tādu un tās lomu demokrātijas nodrošināšanā;
- Nelielais darbinieku skaits vairumā organizāciju un sektorā kopumā, kas noved pie esošo darbinieku pārslodzes, vienlaicīgi vairāku lomu pildīšanas un izdegšanas;
- NVO darbinieku mainība, attiecīgi institucionālās atmiņas un zināšanu pārneses nepietiekamība;
- Nepietiekams darbs ar brīvprātīgajiem, biedriem (informācijas aprites, cilvēkresursu un aktivitāšu koordinātoru trūkums, u.tml.);
- Nepietiekams pilsoniskās sabiedrības sektorā strādājošais ekspertu un speciālistu skaits, kas var gan stiprināt organizāciju darbu, gan profesionāli veidot dialogu ar valsts pārvaldi un mērķa grupām;

- NVO nespēja nepieciešamajā apmērā piesaistīt ārējos ekspertus, t.sk. juristus;
- Nepietiekamā NVO savstarpējā tīklošanās zināšanu un pieredzes apmaiņai, nākotnes sadarbību attīstībai;
- Nepietiekams finansējums administratīvo izmaksu segšanai - biroju izmaksas (telpas, tehnika, komunikācijas), cilvēkresursu izmaksas (algas, veselības apdrošināšana);
- Nestabils finansējums organizāciju pamatdarbībai.

Diskusiju laikā dalībnieki atzina, ka organizāciju kapacitātes stiprināšanas vajadzību izvērtējums katras organizācijas situācijā ir jāveic atkarībā no tās darbības mēroga/pieredzes/personāla apjoma. Dalībnieki rosināja organizācijas iedalīt vismaz divās grupās - NVO ar nelielu pastāvēšanas laiku un NVO ar lielu darbības pieredzi. Vai arī - lielas, mazas, start-up, vidējas un iesūņojušas organizācijas. Tāpat jāņem vērā Latvijā izplatītā prakse NVO strādāt pamatā tikai dažiem cilvēkiem (1-3; 3-5), kuriem jābūt spējīgiem īstenot vairākas lomas organizācijā, līdz ar to arī par savu profesionālo izaugsmi jādodomā vienlaicīgi vairākās jomās.

Kā iespējamos sektora kapacitātes stiprināšanas pasākumus, dalībnieki piedāvāja:

- Aktivitātes izpratnes radīšanai sabiedrībā par pilsonisko sabiedrību un tās lomu demokrātijas nodrošināšanā (īstenojot sociālas kampaņas, attīstot stratēģiskās komunikācijas prasmes, veicinot starpsektoriālu sadarbību starp NVO, publisko pārvaldi, medijiem un citiem sektoriem, u.tml.);
- Aktivitātes NVO un pilsoniskās sabiedrības atpazīstamības/pozitīva tēla veidošanai;
- Esošo/topošo NVO līderu stiprināšana to pārstāvēto organizāciju institucionālās atmiņas nodrošināšanai (darba organizācija, sistematizēšana, uzkrātā pieredze, kontakti, u.tml.);
- NVO darbinieku (vadītāju, darbinieku, brīvprātīgo) izglītošana un spēcīnāšana, attīstot to pilsoniskās kompetences;
- Atbalsts sistemātiska darba attīstīšanai organizācijās ar to brīvprātīgajiem, biedriem;
- Pilsoniskās sabiedrības pārstāvju darbības iekšējās ētikas un uzraudzības sistēmas izveide;
- Aktivitātes ar starptautisku ekspertu dalīšanos pieredzē un zināšanās par interešu aizstāvību un citām sektoram nozīmīgām tēmām;
- Zināšanu uzlabošana mūsdienu mediju (interneta ziņas, FB, Zoom u.c.) lietošanā;
- Atbalsts NVO piekļuvei/konsultācijām pie ārējiem ekspertiem un speciālistiem;
- Platforma viedokļu iesniegšanai un apmaiņai (pirms likumdošanas fāzes);
- Atbalsts NVO tīklošanās aktivitātēm, pieredzes apmaiņām (t.sk. ārvalstīs), arī līdzdalībai starptautiskos NVO tīklos;
- Lielāka atbalsta sniegšana tādiem projektiem, kas izstrādāti sadarbībā ar citām NVO;
- Atbalsts NVO administratīvo izmaksu segšanai;
- Aktivitātes, kas vairo emocionālo inteliģenci un iejūtību, īpaši tām personām, kas strādā ar mazākumtautībām un/vai starpkultūru dialoga projektiem;
- Apmācības potenciālo projektu iesniedzējiem starpkultūru dialoga jomā (kas ir starpkultūru dialogs, tā īstenošanas formas, potenciālajiem sadarbības partneriem), iekļaujot zināšanas par cittaautu kultūru, tās savdabību;
- Izstrādājot projektus mazākumtautību atbalstam/ starpkultūru dialoga veicināšanai, projekta plānošanas procesā aktīvāk jāiesaista mazākumtautību NVO pārstāvji un to zināšanas, tādējādi ne tikai efektīvāk sasniedzot mērķi, bet arī veicinot savstarpēju uzticēšanos un mazinot neiecietību;

NOVĒROJUMI UN ATSAUKSMES

Iesaistīto pušu konsultācija apstiprināja AIF programmas plānoto rezultātu atbilstību NVO sektora vajadzībām, vienlaikus norādot uz nepieciešamību projektu īstenotājiem ļaut būt gana elastīgiem ar iespēju īstenot daudzdimensionālus projektus.

NĀKAMIE SOĻI

2018./2019. gadu ziemā Finanšu instrumentu birojs un NVO konsorcijs apkopos iesaistīto pušu konsultācijā un tiešsaistes aptaujā saņemtos viedokļus, tos iekļaujot ar AIF izveidi saistītajos dokumentos, kas tiks iesniegti apstiprināšanai Finanšu instrumenta birojam un donoralstīm – Lihtenšteinai, Islandei un Norvēģijai.

Tiklīdz sāksies AIF programmas īstenošana, NVO konsorcijs publiskos informāciju par projektu konkursiem finansējuma saņemšanai.

Kopsavilkuma ziņojumam pievienotie dokumenti:

1. Ielūgums uz iesaistīto pušu konsultāciju
2. Dalībnieku saraksts
3. Diskusiju dokuments